DOI: 10.47745/ERJOG.2026.03.03

BIHARI ERIKA

Fenntarthatóság és beruházásvédelem metszéspontján: ESG-szempontok a nemzetközi beruházási egyezményekben[1]

Sustainability and Investment Protection: The Growing Role of ESG in International Investment Agreements

Abstract: The growing prominence of sustainability considerations represents one of the defining trends in the development of international investment law. While traditional bilateral investment treaties (BIT) primarily focused on the legal protection of foreign investors, new-generation BITs increasingly seek to establish a more balanced relationship between investment protection and the regulatory autonomy of states in pursuing public-interest objectives. Environmental, social, and governance considerations, commonly referred to as ESG factors, play an increasingly important role in this process. The study demonstrates that ESG does not constitute an autonomous legal standard in international investment law but rather serves as an umbrella concept covering several interconnected normative elements. It examines the international normative background of ESG, with particular attention to the United Nations and OECD instruments on responsible business conduct, the Paris Agreement, and UNCTAD's sustainable investment policy reform initiatives. The central part of the study focuses on the analysis of new-generation investment treaties. The 2012 USA Model BIT, the 2021 Canadian Model FIPA, the 2019 Dutch Model BIT, the 2016 Morocco–Nigeria BIT, as well as examples from Hungarian treaty practice, illustrate that ESG considerations may range from strengthening states' regulatory space and encouraging responsible investor conduct to the incorporation of direct investor obligations. The study also briefly addresses the relevance of these provisions in investment arbitration, particularly in relation to indirect expropriation, investor conduct, and state counterclaims. It concludes that the gradual integration of ESG considerations does not signify the marginalization of investment protection but rather its more balanced reinterpretation in the light of the requirements of sustainable development.

Keywords: ESG, sustainable development, international investment law, bilateral investment treaties, right to regulate, investor obligations

Összefoglaló: A fenntarthatósági szempontok térnyerése a nemzetközi beruházási jog fejlődésének egyik meghatározó tendenciája. Míg a klasszikus kétoldalú beruházásvédelmi egyezmények (BIT) elsősorban a külföldi befektetők

1 A Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-25-4-II-DE-436 kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

jogi védelmére koncentráltak, az új generációs BIT-ek egyre hangsúlyosabban törekednek a beruházásvédelem és az állam közérdekű szabályozási autonómiája közötti egyensúly megteremtésére. Ebben jelentős szerepet töltenek be a környezeti, társadalmi és vállalatirányítási, összefoglalóan ESG-szempontok. A tanulmány bemutatja, hogy az ESG a nemzetközi beruházási jogban nem önálló jogi standardként, hanem több, egymással összefüggő normatív elem gyűjtőfogalmaként jelenik meg. Vizsgálja az ESG nemzetközi normatív hátterét, különös tekintettel az ENSZ és az OECD felelős üzleti magatartásra vonatkozó irányelveire, a Párizsi Megállapodásra, valamint az UNCTAD fenntartható beruházáspolitikai reformtörekvéseire. A tanulmány központi része az új generációs beruházási egyezmények elemzésére fókuszál. Az Amerikai Egyesült Államok 2012-es Model BIT-je, a kanadai 2021-es Model FIPA, a 2019-es holland Model BIT, a 2016-os Marokkó–Nigéria BIT, valamint a magyar szerződéskötési gyakorlat példái azt mutatják, hogy az ESG-szempontok az állami szabályozási mozgástér megerősítésétől a felelős befektetői magatartás ösztönzésén át egészen a közvetlen befektetői kötelezettségek rögzítéséig terjedhetnek. A tanulmány röviden kitér e rendelkezések választottbírósági jelentőségére is, különösen a közvetett kisajátítás, a befektetői magatartás és az állami viszontkeresetek összefüggésében. A vizsgálat arra a következtetésre jut, hogy az ESG-szempontok fokozatos beépülése nem a beruházásvédelem háttérbe szorulását, hanem annak kiegyensúlyozottabb, a fenntartható fejlődés követelményeit is figyelembe vevő újraértelmezését jelzi.

Kulcsszavak: ESG; fenntartható fejlődés; nemzetközi beruházási jog; kétoldalú beruházásvédelmi egyezmények; szabályozáshoz való jog; befektetői kötelezettségek

1. Bevezetés

A fenntarthatósági szempontok egyre meghatározóbb szerepet töltenek be a nemzetközi gazdasági jog fejlődésében, és e változás a nemzetközi beruházási jog szabályozási környezetében is egyértelműen érzékelhető. A beruházások ösztönzése és védelme mellett hangsúlyosabban jelenik meg annak követelménye, hogy a beruházási rezsim megfelelő teret biztosítson a fenntartható fejlődéshez kapcsolódó célok érvényesítésének. Ennek következtében a nemzetközi beruházási jog fejlődése olyan irányba mutat, ahol a beruházásvédelem gazdasági racionalitása, az állam szabályozási autonómiája, valamint a környezeti és társadalmi szempontok egymással összefüggésben jelennek meg.[2]

E folyamatba illeszkedik a környezeti, társadalmi és vállalatirányítási (*Environmental, Social and Governance – ESG*) szempontok fokozódó jelentősége is, napjainkban nemzetközi – vagy akár európai uniós – szinten az ESG számos kormányzat számára prioritást jelent.[3] Az ESG térnyerése a nemzetközi beruházási jogban túlmutat egy puszta gazdasági vagy vállalatirányítási tendencián, mert egy olyan szélesebb normatív változás részének tekinthető, amely a beruházó számára biztosított jogok és garanciák mellett egyre nagyobb figyelmet fordít a beruházás megvalósításának módjára, valamint a befektető magatartására és felelősségére is.[4]

2 Choudhury, 2025, 2, 18–19.
3 Szikora, 2025, 27–34.
4 Rutherford, 2026, 141–143.

Mindez a hagyományos beruházásvédelmi rendszerre jellemző aszimmetria mérséklésére irányuló törekvésként is értelmezhető, amennyiben a befektető számára biztosított nemzetközi jogi védelem mellett fokozatosan előtérbe kerül a beruházás társadalmi és környezeti hatása, valamint a befektető ezekkel összefüggő magatartása és felelőssége. Azonban magatartása nem kizárólag az egyezmények normatív tartalma szempontjából válhat relevánssá, hanem akár a beruházási jogvitákban is jelentőséget nyerhet, így különösen a beruházás jogszerűségének, a befektető jogos elvárásainak, illetve egyes beruházásvédelmi – a vonatkozó nemzetközi egyezményekben található – standardok alkalmazásának és a jogkövetkezmények meghatározásának körében.[5]

A tanulmány célja annak bemutatása, hogy az „új generációs" kétoldalú beruházásvédelmi egyezmények (*Bilateral Investment Treaty – BIT*) miként integrálják az ESG-szempontokat a nemzetközi beruházásvédelem rendszerébe, különös tekintettel az állam szabályozási autonómiájára, valamint a befektető magatartására és felelősségére. A tanulmány röviden arra is kitér, hogy e rendelkezések milyen jelentőséggel bírhatnak a konkrét befektető–állam közötti jogvitákban, ugyanakkor a kapcsolódó választottbírósági gyakorlat átfogó elemzésére nem törekszik, csupán annak néhány releváns példán keresztül történő szemléltetésére.

A tanulmány kiemelten olyan BIT-ekre fókuszál, amelyek a fenntarthatósági és ESG-szempontok beruházási jogba történő beépülése szempontjából különös jelentőséggel bírnak. A kiválasztás során elsősorban olyan, a nemzetközi szakirodalomban is rendszeresen hivatkozott egyezmények kerültek előtérbe, amelyek egyes megoldásaik révén „mérföldkőnek" vagy a szerződéses gyakorlat fejlődése szempontjából irányadónak tekinthetők. Az elemzés röviden emellett két magyar vonatkozású, e szempontból releváns beruházásvédelmi egyezményre is kiterjed annak érdekében, hogy a nemzetközi tendenciák mellett a hazai kapcsolódás is megjelenjen.

A tanulmány hipotézise az, hogy az ESG-szempontok fokozatos beépülése a beruházási egyezményekbe a hagyományosan befektetővédelmi orientációjú rendszer kiegyensúlyozása irányába mutat, és a befektető magatartását a beruházásvédelem, illetve a beruházási jogviták szempontjából is egyre relevánsabb tényezővé teszi.

2. Az ISDS kritikáitól a fenntarthatósági reformig

2.1. Az ISDS rendszerének alapjai

A BIT-ek fejlődésének áttekintését megelőzően indokolt kitérni a beruházó–államvitarendezés rendszerére és az azt érő kritikákra, mivel ezek jelentős szerepet játszottak a BIT-ek fenntarthatósági szempontú reformjának és az új generációs BIT-ek kialakulásának ösztönzésében.

Az elmúlt két évtizedben rohamosan növekvő nemzetközi beruházások száma a külföldi befektető és a befektetést fogadó állam közötti jogviták számának emelkedését

5 Bueno, Yilmaz-Vastardis és Ngueuleu Djeuga, 2023, 183–186.

eredményezte.[6] Egy-egy konfliktus során a jellemző vitarendezési mód – a belföldi bírósági eljárásokat kivéve – az ISDS (*Investor-State Dispute Settlement*) eljárás, amelynek lényege az, hogy a külföldi befektető és az azt fogadó állam közötti konfliktust választottbíróság dönti el. Egy nemzetközi beruházási megállapodás (*International Investment Agreement – IIA*) – legyen az akár egy kétoldalú beruházási egyezmény – BIT vagy egy olyan nemzetközi megállapodás, amely tartalmaz beruházásvédelmi rendelkezéseket (*Treaty with Investment Provision – TIP*) – megsértéséből fakadó és ezen egyezmény alapján kezdeményezett beruházási jogvitában az eljárás fóruma jellemzően a Beruházási Viták Rendezésének Nemzetközi Központja (*International Centre for Settlement of Investment Disputes – ICSID*), amit az államok és más államok természetes és jogi személyei közötti beruházási viták rendezéséről szóló 1965-ös Washingtoni Egyezmény (ICSID Egyezmény) hozott létre. Az ICSID az egyetlen olyan multilaterális intézmény, amely különleges felhatalmazással rendelkezik a nemzetközi beruházási viták békés megoldásának elősegítésére. A felek akár beruházási egyezményeikben, akár külön megállapodásukkal kérhetik az ICSID eljárási szabályai szerinti jogvitarendezést. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy más eljárási szabályok alapján, más választottbírói fórumok előtt ne kezdeményezhetnének ISDS-eljárást.[7] Az ICSID létrehozásának célja az volt, hogy pártatlan (állami érdekek és a diplomácia befolyásától mentes) mechanizmust biztosítson a beruházási viták rendezésére, és segítse a külföldi tőke beáramlását a fogadó államokba.

2.2. Az ISDS kritikái és a szabályozási autonómia problémája

Igaz, hogy az ISDS nagy népszerűségnek örvendett az elmúlt évtizedekben, ugyanakkor egyre inkább kritikák kereszttüzébe került, a beruházásvédelmi egyezmények sem közös sikert, sem egységes elismerést nem értek el. A beruházási egyezmények alapján indított választottbírósági eljárások sorozatos negatív hatásai azt eredményezték, hogy a „hagyományosan" fogadó államok reagáltak az ISDS-re, aggályaikat fejezték ki a rendszerrel összefüggésben. Egyes szerzők arra is figyelmeztettek, hogy a beruházásvédelmi rendszer legitimitása válságba került, ennek egyik szembetűnő jele,

6 1972 és 1996 között az ICSID keretében évente átlagosan mindössze 1,5 ügyet regisztráltak. 1997-től azonban jelentős növekedés figyelhető meg az ügyszámokban: 1997 és 2002 között évente átlagosan 13, 2003 és 2011 között 28, 2012 és 2019 között pedig 42 ügyet regisztráltak. A 2020-as években ez az érték tovább emelkedett, és 2020–2025 között már átlagosan évi 56,7 ügyet tett ki. A vizsgált időszak rekordéve 2021 volt, 66 új ICSID-üggyel. 2026 első félévében, június 30-ig további 33 ügy regisztrációjára került sor. Az ICSID-ügyek számának alakulását 1972–2026 között részletesen lásd: The ICSID Caseload – Statctics (Issue 2026-2). 3. [Online]. Elérhető: https://icsid.worldbank.org/sites/default/files/publications/2026-2_ENG_TheICSIDCaseloadStatistics.pdf (letöltés ideje: 2026. 08. 30.). Az ismert ISDS összes ügyek számát lásd: https://investmentpolicy.unctad.org/news/hub/1743/20240327-total-number-of-known-investment-treaty-cases-rises-to-1-332 (letöltés ideje: 2026. 08. 30.).

7 Eljárási szabályként kérhetik a felek az ENSZ Nemzetközi Kereskedelmi Jogi Bizottsága (UNCITRAL) Választottbírósági Szabályainak alkalmazását is, eljáró választottbíróságként (fórum) pedig megjelölhetik például az Állandó Választottbíróságot (PCA), lévén hogy az UNCITRAL szabályaihoz nem társul olyan saját intézmény (fórum), mint ahogy azt az ICSID esetében látjuk.

hogy számos ország vagy beruházásvédelmi egyezményeit módosította,[8] vagy az ICSID Egyezményt mondta fel (utóbbi pl. Bolívia, Ecuador, Venezuela), vagy kizárta az ISDS-t kétoldalú nemzetközi beruházási megállapodásaiból (pl. Ausztrália, Új-Zéland).[9]

A nyugati és a fejlődő államok szakértői és aktivistái részéről érkező negatív értékelések többsége egyfelől az egyezmények általános klauzulái, illetve értelmezésük (például a kisajátítás fogalma és az érte járó ellentételezés stb.), másfelől pedig a vitarendezés (az államok között fennálló BIT-ek alapján indított választottbírósági eljárások) jellege köré csoportosíthatók.[10]

Ezen értékelések[11] elsősorban az eljárás aszimmetrikus jellegére, a választottbírók felek általi kijelöléséből fakadó, pártatlanságukkal kapcsolatos aggályokra, az eljárások jelentős idő- és költségigényére, valamint a választottbírósági határozatok végrehajtásával összefüggő problémákra hívják fel a figyelmet. További kritikaként jelenik meg a kiszámítható és következetes ítélkezési gyakorlat és az egységes jogértelmezés hiánya, emellett az eljárások átláthatóságának korlátai és az érintett helyi közösségek részvételének hiányosságai is hangsúlyosak. A kritikusok szerint ezek az ISDS-eljáráson belüli „anomáliák" káros hatással vannak a fogadó államra nézve a közérdekű szabályozás tekintetében, mert megnehezítik a külföldi befektetők érdekeivel ellentétes jogszabályok, intézkedések meghozatalát vagy végrehajtását.[12] A beruházásvédelmi egyezmények főbb rendelkezései olyan szűk keretek közé szoríthatják adott állam közpolitikai intézkedési lehetőségeit, amelyek az érintett állam más, nemzeti vagy nemzetközi jogi kötelezettségeit sérthetik – például fenntarthatósági célok elérése, környezetvédelemi és emberi jogi szabályok betartása –, vagy akár az alapvető értékek (közérdek) előmozdítását és megőrzését is negatívan érintheti, hiszen ezen értékeknek a fejlesztése és megőrzése hátrányba kerülhet, amikor éppen a külföldi befektető érdeke vagy akár magának a befektetésnek az ösztönzése is azt kívánná, hogy ezek ne, vagy csak minimálisan érvényesüljenek. Példának okáért, ha egy befektetést azért irányítanak egy adott országba, mert ott kedvezőek a környezetvédelmi vagy a minimálbérre vonatkozó szabályok, majd később az adott állam közérdekű céljaival összhangban ezeket a szabályokat módosítja, a befektetőkre nézve akár kedvezőtlenül is kihathat (például korlátozza a befektetés jövedelmezőségét).[13]

Mindezek alapján indokolt annak vizsgálata, hogy miként teremthető megfelelő egyensúly az államok ESG-célokat szolgáló szabályozási joga és a külföldi befektetők megfelelő jogi védelme között, amely egyúttal a beruházások ösztönzésének és vonzásának is fontos feltétele.

8 Például Indonézia, India. Bővebben lásd: Bernasconi-Osterwalder és Brewin, 2020, 1–16. [Online]. Elérhető: https://www.iisd.org/itn/en/2023/07/01/india-sends-termination-notices-to-68-countries-with-a-request-to-renegotiate/ (letöltés ideje: 2026. 07. 03.).
9 Polanco, 2014, 1–57.
10 Sándor, 2016, 6–7.
11 Egyrészt vannak az eljárás során értelmezett anyagi joganyaghoz kapcsolódó kritikák, másrészt vannak a tényleges eljárási szabályaihoz közvetlenül vagy érintőlegesen kapcsolódóak. Bővebben lásd: Bihari, 2023, 28–31.
12 Hajdu, 2022, 7.
13 Bővebben lásd: Nagy, 2020, 897–917; Kriebaum, 2022, 1–38.

2.3. A fenntarthatósági reform szükségessége

Az ENSZ emberi jogokkal és környezettel foglalkozó különleges jelentéstevőjének 2023. júliusi jelentése[14] a beruházó–állam-vitarendezést *„a bolygót érintő környezeti és emberi jogi válságok kezeléséhez szükséges sürgős intézkedések egyik jelentős akadályaként”* jellemezte. Mindez kevesebb mint egy évvel az ENSZ Kereskedelmi és Fejlesztési Konferenciájának (UNCTAD) 2022. szeptemberi jelentése[15] után történt, amely több, az államok éghajlatvédelmi intézkedéseivel kapcsolatos beruházási választottbírósági ügyet elemzett. A jelentés arra a következtetésre jutott, hogy *„komoly aggodalomra ad okot annak kockázata, hogy a beruházó–állam vitarendezési mechanizmust [...] az éghajlatpolitikai intézkedések megtámadására használják fel”*. Ez az aggodalom a jelek szerint nem pusztán elméleti jellegű. Állami tisztviselők szerint az ISDS visszatartó hatást (úgynevezett szabályozási befagyasztás jelensége – *regulatory chill*) gyakorolt a környezetvédelmi szabályozásra. Dánia és Új-Zéland klímapolitikáért felelős miniszterei például nyilvánosan úgy nyilatkoztak a sajtónak,[16] hogy *„az ISDS-sel való ’fenyegetettség’ megakadályozta kormányaikat abban, hogy ambiciózusabb éghajlat-politikát folytassanak”*.

2025. július 3-án az Amerika-közi Emberi Jogi Bíróság (*Inter-American Court of Human Rights – IACtHR*) tanácsadó véleményt adott ki az államok azon kötelezettségeiről, amelyek alapján intézkedéseket kell tenniük az éghajlatváltozás hatásainak mérséklése és az azokhoz való alkalmazkodás érdekében. Az IACtHR megállapította, hogy az államokat kötelezettség terheli az éghajlatváltozás mérséklésére, amely egyúttal magában foglalja azt a jogukat is, hogy klímacéljaik elérése érdekében szabályozzák a vállalatok magatartását. Ezzel összhangban ösztönözte az államokat, hogy vizsgálják felül meglévő kereskedelmi és beruházásvédelmi megállapodásaikat. Az IACtHR többek között arra is rámutatott, hogy amennyiben a nemzetközi beruházási kötelezettségek és az éghajlati rendszer védelmére irányuló kötelezettség összeütközésbe kerülnek egymással, az utóbbinak kell elsőbbséget élveznie.[17]

Nem sokkal később, 2025. július 23-án a Nemzetközi Bíróság (*International Court of Justice – ICJ*) kiadta mérföldkőnek számító, az államok éghajlatváltozással kapcsolatos kötelezettségeiről szóló tanácsadó véleményét, amelyben arra a következtetésre jutott, hogy a nemzetközi jog alapján az államok kötelesek megakadályozni az éghajlat jelentős károsítását. A Nemzetközi Bíróság kifejezetten rámutatott arra is, hogy e kötelezettségek elmulasztása nemzetközi jogi felelősséget vonhat maga után, mert az éghajlatvédelmi kötelezettségek megsértése nemzetközileg jogsértő cselekménynek minősül, amely megalapozza az állam felelősségét.[18] Sarah Cleveland, az ICJ bírája a tanácsadó véleményéhez csatolt nyilatkozatában felhívta a figyelmet a nemzetközi

14 https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/a78168-paying-polluters-catastrophic-consequences-investor-state-dispute (letöltés ideje: 2026. 08. 03.).
15 https://unctad.org/system/files/official-document/diaepcbinf2022d7_en.pdf (letöltés ideje: 2026. 08. 03.).
16 https://www.capitalmonitor.ai/analysis/cop26-ambitions-at-risk-from-energy-charter-treaty-lawsuits/?cf-view (letöltés ideje: 2026. 08. 03.).
17 Inter-American Court of Human Rights, Advisory Opinion AO-32/25, 2025. május 29.
18 https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/187/187-20250723-adv-01-00-en.pdf (letöltés ideje: 2026. 08. 03.).

beruházásvédelmi egyezményekhez kapcsolódó esetleges szabályozási befagyasztás (*regulatory chill*) kockázatára, amely befolyásolhatja az államok közérdekű szabályozási intézkedéseinek elfogadását.

A két tanácsadó vélemény együttesen tovább erősíti a környezet- és klímavédelmi kötelezettségek jelentőségét a nemzetközi jogban, ami a beruházásvédelmi rendszer fenntarthatósági szempontú reformjára és a beruházásvédelem, valamint a közérdekű szabályozási célok közötti egyensúly újragondolására is hatással lehet.

3. Az ESG fogalmi és normatív kerete a nemzetközi beruházási jogban

3.1. Az ESG fogalma és nemzetközi beruházási jogi relevanciája

A nemzetközi beruházási egyezmények tekintetében két dimenziót láthatunk: a kétoldalú beruházásvédelmi egyezményeket, valamint a plurilaterális és multilaterális kezdeményezéseket. A tanulmány a BIT-ekre fókuszál.

A klasszikus, első generációs kétoldalú beruházásvédelmi egyezmények – amelyekből Magyarország is jelentős számban kötött az 1990-es években – elsősorban a külföldi befektetők védelmét szolgálták. Ezek a szerződések olyan standardokat (garanciákat) tartalmaztak, mint a tisztességes és méltányos bánásmód (*Fair and Equitable Treatment – FET*), a teljes védelem és biztonság elve, a közvetlen és közvetett kisajátítással szembeni védelem, a nemzeti és a legnagyobb kedvezményes elbánás elve, a pénzeszközök szabad átutalásának biztosítása, valamint – az adott egyezmény rendelkezéseitől függően – a befektető és a fogadó állam közötti vitarendezés lehetősége.[19] Ugyanakkor fenntarthatósági, környezetvédelmi és társadalmi szempontok jellemzően nem képezték önálló szabályozás tárgyát.

Ezzel szemben a 2010-es évek elejétől általánosságban az a tendencia figyelhető meg, hogy az ESG-szempontok fokozatosan jelennek meg a kötelező erejű jogi struktúrákban, így azok a beruházási egyezményekben és a választottbírósági gyakorlatban is egyre hangsúlyosabban érvényesülnek.[20]

Fontos itt rögzíteni azt, hogy az ESG a nemzetközi beruházási jogban nem önálló beruházásvédelmi standard és nem is egységes jogi kategória, hanem olyan, egymással összefüggő szempontok összefoglaló megjelölése, amelyek egyre több ponton kapcsolódnak a nemzetközi beruházások szabályozásához. E körbe tartozhatnak többek között a környezet- és klímavédelemmel, az emberi és munkavállalói jogokkal, a helyi közösségek védelmével, a vállalatirányítással, az átláthatósággal, a korrupció megelőzésével és a vállalati felelősséggel összefüggő követelmények.[21] E szempontok akkor nyernek jogi jelentőséget, ha az adott ügyben alkalmazandó vagy figyelembe veendő konkrét jogforráshoz – így különösen a beruházási egyezmény valamely rendelkezéséhez, a fogadó

19 UNCTAD, 2025, Investment Policy Framework for Sustainable Development.
20 Sartogo, Brierley és Suciu, 2026, 1–6.
21 UNCTAD, 2025, Investment Policy Framework for Sustainable Development.

állam belső jogához vagy más releváns nemzetközi jogi normához – kapcsolódnak. Megjelenhetnek például az állam szabályozáshoz való jogának (*right to regulate*) értékelése, a befektető magatartásának vizsgálata, illetve – megfelelő jogalap fennállása esetén – az állami viszontkeresetek (*counterclaim*) keretében is.[22]

Az ESG jelentősége a nemzetközi beruházási jogban tehát elsősorban abban ragadható meg, hogy az általa összefoglalt környezeti, társadalmi és vállalatirányítási szempontok fokozatosan szerepet kapnak a beruházási jogot alakító konkrét jogi normákban, különösen az új generációs beruházási egyezményekben, amelyek a hagyományos beruházásvédelmi standardok mellett egyre többször hivatkoznak a fenntartható fejlődésre, az állam szabályozási mozgásterének megőrzésére, valamint – egyes egyezmények esetében – a felelős befektetői magatartásra és a befektetőket terhelő kötelezettségekre is.[23] A 2012-es USA-modell BIT, a 2021-es kanadai modell FIPA, a 2019-es holland modell BIT és a 2016-os Marokkó–Nigéria BIT ennek eltérő változatait mutatják.

3.2. Az ESG nemzetközi normatív háttere

A továbbiakban ezekre az egyezményekre részletesen kitérek, de előtte fontos e folyamat normatív hátterét áttekinteni.

Egyrészről lényeges az a dokumentum, amely az ENSZ 2011-ben elfogadott, az üzleti vállalkozások emberi jogi felelősségére vonatkozó irányelveit (UNGP-k) tartalmazza. Az UNGP-k *soft law* jellegük miatt nem keletkeztetnek önmagukban közvetlenül kikényszeríthető kötelezettségeket a befektetők számára, ugyanakkor egyfajta támpontot adnak a felelős vállalati magatartás értékeléséhez. A *Protect, Respect and Remedy* keretrendszer alapján az államokat terheli az emberi jogok védelmének kötelezettsége, míg a vállalkozásoktól az emberi jogok tiszteletben tartását várja el, amelynek teljesítésében központi szerepet kap a kellő gondosság (*due diligence*). Az UNGP-k jelentősége a nemzetközi beruházási jog szempontjából különösen abban ragadható meg, hogy az általuk megfogalmazott felelős vállalati magatartási elvárások egyes újabb nemzetközi beruházási megállapodásokban is megjelennek, ezáltal hozzájárulva a kizárólag befektetővédelmi szemlélet fokozatos átalakulásához.[24]

Hasonló funkciót töltenek be az OECD multinacionális vállalkozások felelős üzleti magatartására vonatkozó, 2023-ban aktualizált irányelvei (*OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct*).[25] Ezen irányelvek szintén *soft law* jellegűek, a részes kormányok által a multinacionális vállalatok számára megfogalmazott olyan ajánlások, amik önmagukban nem teremtenek közvetlenül kikényszeríthető beruházási szerződéses kötelezettségeket. Jelentőségük ugyanakkor abban áll, hogy részletes elvárásokat fogalmaznak meg a felelős üzleti magatartás, így különösen

22 UNCTAD, 2025, Investment Policy Framework for Sustainable Development.
23 UNCTAD, 2025, Accelerating IIA Reform Convergence: Insights from UNCTAD's IIA Reform Platform.
24 Guiding Principles on Business and Human Rights: Implementing the United Nations "Protect, Respect and Remedy" Framework, 2012. január 1. 11–24; 17–21.
25 OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, 2023. 10–13

az emberi jogok, a munkavállalói jogok, a környezetvédelem, a korrupció elleni fellépés és a vállalati közzététel területén. Az OECD irányelvei kiemelt szerepet tulajdonítanak a kockázatalapú kellő gondosságnak (*risk-based due diligence*), amelynek keretében a vállalkozásoknak azonosítaniuk, megelőzniük és mérsékelniük kell a működésükhöz, termékeikhez vagy szolgáltatásaikhoz, illetve üzleti kapcsolataikhoz kötődő tényleges és potenciális káros hatásokat, továbbá számot kell adniuk arról, hogy miként kezelik ezeket.[26]

Az ESG környezeti pillérének nemzetközi jogi hátterében kiemelt helyet foglal el a 2015-ben elfogadott Párizsi Megállapodás.[27] Bár a Megállapodás nem beruházásvédelmi egyezmény, célkitűzései közvetlenül érintik a gazdasági és beruházási döntések tágabb szabályozási környezetét. Az éghajlatváltozás mérséklése (*mitigation*) és az annak következményeihez való alkalmazkodás (*adaptation*) ugyanis jelentős pénzügyi források mozgósítását és a beruházások hosszú távú átalakulását feltételezi.[28]

E kapcsolatot különösen jól szemlélteti a Párizsi Megállapodás 2. cikk (1) bekezdésének c) pontja, amely a Megállapodás céljai között rögzíti a pénzügyi áramlásoknak az alacsony üvegházhatásúgáz-kibocsátású és az éghajlatváltozás hatásaival szemben reziliens fejlődési pályával való összhangba hozását.[29] A rendelkezés jelentősége a beruházások szempontjából az, hogy a klímavédelmi célok megvalósítását nem kizárólag közvetlen állami környezetvédelmi intézkedésekhez kapcsolja, hanem a tőke és a pénzügyi források allokációjának irányához is. A klímapolitika ezáltal szükségszerűen kapcsolódik ahhoz a kérdéshez is, hogy milyen gazdasági tevékenységek és beruházások részesülnek finanszírozásban, illetve milyen irányba terelődnek a jövőbeni beruházási folyamatok.

A felelős és fenntartható beruházások tágabb nemzetközi szakpolitikai keretéhez kapcsolódik az ENSZ 2015-ben elfogadott Fenntartható Fejlődési Keretrendszere (*Agenda 2030*) és az abban meghatározott 17 fenntartható fejlődési cél (*Sustainable Development Goals – SDG*) rendszere is. Az SDG-k nem keletkeztetnek önmagukban közvetlenül kikényszeríthető kötelezettségeket a külföldi befektetők számára, de a nemzetközi beruházási jog szempontjából elsősorban azért relevánsak, mert a beruházáspolitika célrendszerét a gazdasági növekedés mellett egyre hangsúlyosabban kapcsolják össze a fenntartható fejlődés követelményeivel.

E szemlélet jól tükröződik az UNCTAD beruházáspolitikai reformprogramjában. Az *Investment Policy Framework for Sustainable Development* a nemzeti beruházáspolitika és a nemzetközi beruházási megállapodások kialakítása mellett külön figyelmet fordít a fenntartható fejlődési célok megvalósításához szükséges beruházások ösztönzésére. Az UNCTAD megközelítésében ezért a beruházási rezsim reformja kettős feladatot

26 OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, 2023. 10–13; 50–59.
27 Az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményben Részes Feleinek 21. Konferenciáján elfogadott Párizsi Megállapodás kihirdetéséről szóló 2016. évi L. törvény.
28 https://unfccc.int/topics/introduction-to-climate-finance (letöltés ideje: 2026. 05. 31.).
29 Az ENSZ Éghajlatváltozási Keretegyezményben Részes Feleinek 21. Konferenciáján elfogadott Párizsi Megállapodás kihirdetéséről szóló 2016. évi L. törvény 2. cikk (1)(c).

jelent. Egyrészt olyan szabályozási környezet kialakítását, amely elősegíti a fenntartható fejlődéshez hozzájáruló beruházásokat, másrészt az államok közérdekű szabályozási mozgásterének megfelelő biztosítását.[30] E kapcsolat különösen jól érzékelhető a klímapolitika területén. Az UNCTAD elemzései arra hívják fel a figyelmet, hogy a korábbi generációs beruházási egyezmények korlátozhatják az államok klímavédelmi intézkedésekhez szükséges szabályozási mozgásterét, miközben az ilyen intézkedések beruházó–állam vitarendezési eljárások tárgyává is válhatnak. Az UNCTAD ezért a beruházási egyezmények olyan reformját sürgeti, amely egyszerre őrzi meg az államok klímapolitikai szabályozási terét, és támogatja a fenntartható, alacsony karbonintenzitású beruházásokat.[31]

3.3. Az ESG-szempontok helye a beruházási jog normarendszerében

Előzőek alapján látható, hogy az ESG-szempontok nemzetközi beruházási jogi relevanciája többszintű normatív környezetben értelmezhető. E szempontok mindenekelőtt magában az alkalmazandó beruházási egyezményben jelenhetnek meg, például a fenntartható fejlődésre, a környezet- és munkajogi védelemre, az állam szabályozáshoz való jogára (*right to regulate*), a felelős üzleti magatartásra vagy – egyes újabb egyezményekben – a befektetői kötelezettségekre vonatkozó rendelkezések formájában. Emellett jelentősége lehet a fogadó állam alkalmazandó belső jogának, valamint – az adott ügy joghatósági és alkalmazandó jogi kereteitől függően – más releváns nemzetközi jogi normáknak is. Az olyan *soft law* instrumentumok, mint az ENSZ vagy az OECD említett irányelvei, ettől eltérő funkciót töltenek be. Önmagukban rendszerint nem teremtenek a beruházási egyezmény alapján kikényszeríthető befektetői kötelezettséget, ugyanakkor referenciapontként szolgálhatnak a felelős vállalati magatartás tartalmának meghatározásához.

A különböző normatív rétegek a beruházási választottbíróságok jogértelmezése során is kapcsolatba kerülhetnek egymással. Ennek szemléletes példája az *Urbaser kontra Argentína* ügy, amelyben a választottbíróság döntésében hangsúlyozta, hogy *„a BIT rendelkezéseit nem lehet úgy értelmezni, mintha azok a nemzetközi jog többi szabályától teljesen elkülönülten léteznének”.*[32] A választottbíróság az 1969. évi szerződések jogáról szóló Bécsi Egyezmény[33] 31. cikk (3) bekezdés c) pontjára támaszkodva arra mutatott rá, hogy a Spanyolország–Argentína BIT-értelmezése során figyelembe kell venni a felek közötti kapcsolatokban alkalmazandó releváns nemzetközi jogi szabályokat is. Ennek keretében az emberi jogi normák jelentőségét is vizsgálta, ez a kérdéskör a későbbiekben bővebben kifejtésre kerül.

Az ügy ezért jól példázza, hogy a beruházásvédelmi egyezmény nem feltétlenül elszigetelten, hanem a releváns nemzetközi jog tágabb normatív környezetében

30 UNCTAD, 2025, Investment Policy Framework for Sustainable Development.
31 UNCTAD, 2022, The International Investment Treaty Regime and Climate Action; UNCTAD, 2022, Treaty-based Investor–State Dispute Settlement Cases and Climate Action.
32 Urbaser and CABB v. Argentina (ICSID Case No. ARB/07/26) 1189, 1192, 1197–1200.
33 A szerződések jogáról szóló, Bécsben az 1969. évi május hó 23. napján kelt szerződés kihirdetéséről szóló 1987. évi 12. törvényerejű rendelet.

értelmezendő. Ez ugyanakkor nem jelenti azt, hogy valamely környezetvédelmi, emberi jogi vagy más, ESG-hez kapcsolható norma automatikusan alkalmazandóvá válna egy beruházási jogvitában, vagy elsőbbséget élvezne a BIT rendelkezéseivel szemben. Annak megítélése, hogy egy ilyen norma milyen szerepet tölthet be az adott eljárásban, az egyezmény szövegétől, a választottbíróság joghatóságától, az alkalmazandó jogra vonatkozó szabályoktól, valamint az adott norma jogi természetétől és az értelmezésben betöltött szerepétől függ. A fenntarthatósági és ESG-szempontok beruházási jogi érvényesülése szempontjából ezért meghatározó jelentősége van az alkalmazandó beruházási egyezmény konkrét normaszövegének. Különösen fontos lehet a tisztességes és méltányos bánásmód (FET) tartalmának meghatározása, a közvetett kisajátításra vonatkozó rendelkezések és mellékletek kialakítása, az állam szabályozáshoz való jogának rögzítése, a közérdekű kivételek, valamint a felelős üzleti magatartásra vagy közvetlenül a befektetőkre vonatkozó rendelkezések szerepe. Ugyancsak jelentős kérdés, hogy az egyezmény és az alkalmazandó eljárási szabályok milyen lehetőséget biztosítanak a fogadó állam számára a befektetővel szembeni viszontkereset előterjesztésére. E szerződéses megoldások határozzák meg, hogy a fenntarthatósági célok általános szakpolitikai irányelveken túl milyen konkrét jogi jelentőségre tehetnek szert a beruházási jogviszonyokban.

4. Az ESG-szempontok megjelenése az új generációs BIT-ekben

4.1. A klasszikus BIT-modelltől az ESG-orientált egyezményekig

Az elmúlt évtizedben az új BIT-eket kötő államok egyre inkább elkezdték beépíteni az ESG-elveket e megállapodások szövegébe. Az első ilyen megállapodás a 2016-os Marokkó–Nigéria BIT[34] volt. Ennek 13. cikke kifejezetten elismeri, hogy a megállapodás egyetlen rendelkezése sem akadályozhatja egyik szerződő államot sem abban, hogy *„megkülönböztetéstől mentes módon olyan intézkedést fogadjon el, tartson fenn vagy hajtson végre [...], amelyet az állam megfelelőnek tart annak biztosítására, hogy a területén végzett beruházási tevékenység a környezeti és társadalmi szempontokra tekintettel történjen”.* 2016 óta az új BIT-ek továbbra is hangsúlyozzák az államok azon jogát, hogy saját területükön az ESG-célok megvalósítása érdekében szabályozást alkossanak. Az ilyen ESG-klauzulák ráadásul nemcsak az újonnan megkötött BIT-ekben jelennek meg, hanem korábbi BIT-ek felülvizsgált változataiba is bekerülnek.

A továbbiakban azt vizsgálom meg, hogy az államok miként próbálják megteremteni ezt az egyensúlyt az újabb BIT-ekbe foglalt ESG-rendelkezések révén. Ennek keretében különösen az első ilyen BIT-eket, majd egy további, magyar vonatkozású, az elmúlt években aláírt BIT-et vizsgálok, amelyek több, kifejezetten az ESG-célok előmozdítására irányuló rendelkezést tartalmaznak. Az alábbi egyezmények bemutatása

34 https://investmentpolicy.unctad.org/international-investment-agreements/treaty-files/5409/download (letöltés ideje: 2026. 07. 29.).

egyben azt is szemlélteti, hogy az ESG-szempontok szerződéses integrációja az állami szabályozási mozgástér megerősítésétől fokozatosan a felelős befektetői magatartás ösztönzésén át a közvetlen befektetői kötelezettségek rögzítéséig terjedhet.

4.2. Az „ESG-klauzulák" típusai általában

Az új generációs BIT-ekben többféle rendelkezéstípus figyelhető meg, úgymint a fenntartható fejlődésre és az emberi jogokra utaló preambulumbekezdések; a *right to regulate* kifejezett elismerése; a környezet- és munkajogi védelmi szint beruházásösztönzési célú csökkentésének tilalma; a fogadó állam jogának betartására vonatkozó befektetői kötelezettségek; az OECD Guidelines és az ENSZ irányelvei (UNGPs) követésének ösztönzése; környezeti és társadalmi hatásvizsgálati követelmények; korrupcióellenes rendelkezések; továbbá a befektetői kötelezettségek megsértéséhez kapcsolódó ellenkereset vagy a kártalanítás csökkentésének lehetősége.[35] E rendelkezések jogi jelentősége azonban nagymértékben függ azok konkrét megfogalmazásától, alapvető különbség van aközött, hogy az egyezmény kötelező *(„shall")*, ajánló (*„should"*) vagy pusztán ösztönző (*„encourage"*) formulát alkalmaz. Az ESG-szempontok szerződéses megjelenése ezért önmagában még nem jelenti azt, hogy azok közvetlenül kikényszeríthető befektetői kötelezettséget keletkeztetnek.[36]

4.3. Az Amerikai Egyesült Államok 2012-es modell BIT-je

Az ESG-szempontok szerződéses megjelenésének korai példája az Amerikai Egyesült Államok 2012-es modell BIT-je, amelynek 12. cikke önálló *„Investment and Environment"* rendelkezést tartalmaz. A modell elismeri a felek környezetvédelmi jogszabályainak, politikáinak és a rájuk irányadó multilaterális környezetvédelmi egyezményeknek a jelentőségét, továbbá előírja, hogy a felek a beruházások ösztönzése érdekében ne gyengítsék környezetvédelmi szabályaikat, illetve ne mulasszák el azok hatékony érvényesítését.[37] E kötelezettséget ugyanakkor ez a modell az állami szabályozási autonómia megőrzésével kapcsolja össze. Kifejezetten elismeri a szabályozási, ellenőrzési, vizsgálati és végrehajtási kérdésekben fennálló észszerű állami mérlegelési jogot, továbbá lehetővé teszi a környezetvédelmi szempontokra érzékeny beruházási tevékenység biztosítását célzó intézkedések elfogadását.[38] A 2012-es amerikai modell tehát a környezetvédelmi dimenziót elsősorban a szerződő államokra telepített *non-regression* és végrehajtási kötelezettségeken, valamint az állami szabályozási tér megőrzésén keresztül integrálja a beruházásvédelmi rendszerbe. Fontos azonban azt látni, hogy közvetlen, a befektetővel szemben érvényesíthető környezetvédelmi kötelezettséget ugyanakkor nem állapít meg.[39]

35 Gaukrodger, 2021, 100–108.
36 Schill, 2020, 105–129.
37 Johnson és Volkov, 2013, 362–415; Wagner, 2014, 1–87; 37–39; U.S. Model Bilateral Investment Treaty (BIT) 2012. 12. cikk (1)–(2).
38 Wagner, 2014, 37–39; U.S. Model BIT 2012. 12. cikk (3) és 12. cikk (5).
39 Schill, 2020, 105–129; Gaukrodger, 2021, 100–108; U.S. Model BIT 2012. 12. cikk (1)–(3) és (5)–(7).

4.4. A kanadai 2021-es modell FIPA

A Kanada által használt 2021-es modell BIT (*Model Foreign Investment Promotion and Protection Agreement – Model FIPA*) az ESG-szempontok integrációja tekintetében az amerikai modellnél szélesebb megközelítést követ. Preambuluma a fenntartható fejlődés mellett kifejezetten utal a felelős üzleti magatartásra, a környezetvédelemre, a nemek közötti egyenlőségre, az őslakos népek jogaira és a munkajogi szempontokra. E célkitűzéseket a modell operatív rendelkezései is továbbviszik. A 16. cikk (1) bekezdése rögzíti, hogy a befektetőknek és beruházásaiknak meg kell felelniük a fogadó állam jogszabályainak, ideértve az emberi jogokra, az őslakos népek jogaira, a nemek közötti egyenlőségre, a környezetvédelemre és a munkajogra vonatkozó szabályokat is.[40] A 16. cikk emellett az OECD Guidelines és az ENSZ üzleti és emberi jogi irányelveinek (UNGPs) vállalati gyakorlatba és belső politikákba történő önkéntes integrálását ösztönzi, és külön hangsúlyt helyez az őslakos népekkel és a helyi közösségekkel folytatott érdemi párbeszédre. A rendelkezések jogi ereje ugyanakkor nem azonos, hiszen míg a hazai jog betartását a modell kötelező formulával (*„shall comply"*) rögzíti, az OECD Guidelines és az UNGPs alkalmazását, valamint a közösségi párbeszédet ösztönző jelleggel szabályozza. A kanadai modell így jól példázza, hogy az ESG-szempontok egyazon beruházási egyezményen belül eltérő normatív erővel jelenhetnek meg.[41]

4.5. A 2019-es holland modell BIT

A 2019-es holland modell BIT (*Model Investment Agreement*) szintén markáns elmozdulást jelez a fenntarthatósági és befektetői felelősségi szempontok beruházási egyezményekbe történő integrációja terén. A modell önálló rendelkezéseket szentel a fenntartható fejlődésnek és a vállalati társadalmi felelősségvállalásnak. A 7. cikk értelmében a befektetőknek és beruházásaiknak meg kell felelniük a fogadó állam jogszabályainak, beleértve az emberi jogi, környezetvédelmi és munkajogi előírásokat is.[42] Ezzel párhuzamosan a modell ösztönzi a nemzetközileg elismert CSR-standardok (vállalati társadalmi felelősségvállalás) önkéntes vállalati alkalmazását,[43] továbbá hangsúlyozza a beruházások környezeti és társadalmi kockázatainak feltárására irányuló *due diligence* jelentőségét.[44] A holland modellben tehát jól elkülönül a két normatív szint: míg a fogadó állam jogának betartását a 7. cikk (1) bekezdése kötelező *„shall comply"* formulával rögzíti, addig a nemzetközi CSR-standardok vállalati gyakorlatba történő beépítése alapvetően ösztönző jellegű.[45]

40 2021 Canada's Model Foreign Investment Promotion and Protection Agreement (FIPA) 2021. Preambulum és 1, 3, 4, 15–16. cikkek.
41 Model FIPA 2021. 16. cikk (2)–(3).
42 De Brabandere, 2021, 319–338; 327; Netherlands Model Investment Agreement 2019. 7. cikk (1).
43 Fontos látni azt, hogy az önkéntes alkalmazás folyamatosan mozdul el a kötelező normák szerinti felelősségvállalás irányába. A vállalati társadalmi felelősségvállalás aktualitását és térhódítását a legújabb európai uniós jogi aktusok is erősítik. Bővebben lásd: Szikora, 2023, 32–40.
44 De Brabandere, 2021, 319–338; 327; Netherlands Model Investment Agreement 2019. 7. cikk (2)–(3).
45 De Brabandere, 2021, 327; Lavranos, 2020, 441–457; 451.

4.6. A 2016-os Marokkó–Nigéria BIT

A befektetői kötelezettségek szerződéses rögzítésének egyik legelőremutatóbb példája a 2016-os Marokkó–Nigéria BIT. Az egyezmény a beruházás megkezdését megelőzően környezeti és társadalmi hatásvizsgálati követelményeket állapít meg, a beruházás működtetése során pedig környezetirányítási rendszer fenntartását, az emberi jogok és az alapvető munkajogi normák tiszteletben tartását, valamint a fogadó és a származási államot kötő nemzetközi környezetvédelmi, munkajogi és emberi jogi kötelezettségek megkerülésének tilalmát írja elő.[46] A szakirodalom ezért az egyezményt az új generációs beruházási megállapodások különösen előremutató példájaként értékeli: szabályozási logikája nem korlátozódik a fogadó állam közérdekű szabályozási mozgásterének megőrzésére, hanem közvetlenül a befektetőkre vonatkozó kötelezettségekkel is kiegészíti a hagyományos beruházásvédelmi struktúrát.[47] Az egyezmény ugyanakkor nem lépett hatályba, ezért jelentősége elsősorban a beruházási szerződésalkotás reformirányainak szemléltetésében ragadható meg.[48]

4.7. ESG-szempontok Magyarország beruházási szerződéskötési gyakorlatában

Magyarország újabb szerződéskötési gyakorlatában is megfigyelhető a már fentebb jellemzett fejlődési tendencia úgy, mint például a Magyarország és a Grúzia között 2024-ben aláírt kétoldalú beruházásvédelmi egyezmény, amely már hangsúlyozza a fenntartható fejlődést, valamint a környezet, az egészség és biztonság, a munkajogok és a vállalati társadalmi felelősségvállalás jelentőségét.[49]

A BIT-ek normaszövegének fejlődése kapcsán érdemes említeni egy „régi generációs" egyezményt is. Hazai érintettségben például a Magyarország és Marokkó között 1991-ben megkötött, 2000-ben hatályba lépett beruházásvédelmi megállapodással való összevetésben is jól érzékeltethető a változás. A klasszikus beruházásvédelmi modellt követő Magyarország–Marokkó BIT a beruházások elősegítésére és védelmére, így különösen a tisztességes és méltányos bánásmódra, a biztonság és védelem biztosítására, valamint a kisajátítással szembeni garanciákra koncentrál. Bár a beruházás fogalmához kapcsolódóan megköveteli, hogy a beruházásokat a fogadó állam hatályos jogszabályainak megfelelően valósítsák meg, önálló környezetvédelmi, emberi jogi, munkajogi vagy vállalati felelősségi kötelezettségeket nem állapít meg a befektetők számára.[50] A két megállapodás összevetése jól szemlélteti az alapvetően befektetővédelmi

46 Zugliani, 2019, 761–770; 767–768; Morocco–Nigeria BIT (2016) 14. és 18. cikkek.
47 Zugliani, 2019, 761–762; 768–770; Mbengue és Schacherer, 2017, 414–448.
48 Reciprocal Investment Promotion and Protection Agreement between the Government of the Kingdom of Morocco and the Government of the Federal Republic of Nigeria, 3 December 2016. Továbbiakban: Morocco–Nigeria BIT (2016).
49 A Magyarország Kormánya és Georgia Kormánya között a beruházások ösztönzéséről és kölcsönös védelméről szóló megállapodás kihirdetéséről szóló 2024. évi XLIV. törvény. Továbbiakban: Hungary–Georgia BIT (2024).
50 A Magyar Köztársaság Kormánya és a Marokkói Királyság Kormánya között a beruházások kölcsönös elősegítéséről és védelméről Rabatban, 1991. december 12-én aláírt Megállapodás kihirdetéséről szóló 2000. évi CII. törvény, 1. cikk (1) és 2–4. cikkek. A megállapodás 2000. február 3-án lépett hatályba. Továbbiakban: Hungary–Morocco BIT (2000).

BIT-modelltől a fenntarthatósági szempontokat és közvetlen befektetői kötelezettségeket is integráló szerződéses megközelítés felé történő elmozdulást.

5. Az ESG-rendelkezések jogi jelentősége és érvényesülése

5.1. Az ESG-rendelkezések címzettjei és érintett szereplői

Az ESG-szempontok nemzetközi beruházási jogba történő beépülése több szereplő jogi helyzetére is hatással van. Elsődlegesen a fogadó és a befektető szerinti honos államokat érinti, hiszen az újabb beruházási egyezmények fenntarthatósági rendelkezéseinek jelentős része az államok szabályozási autonómiájának és nemzetközi kötelezettségeinek összehangolására irányul. Ennek egyik példája a Magyarország és Grúzia között 2024-ben létrejött BIT. A BIT 3. cikke kifejezetten megerősíti a szerződő felek jogát arra, hogy területükön legitim közpolitikai célok – így többek között a környezet és az éghajlat, a közegészség, a szociális és fogyasztóvédelem – érdekében szabályozzanak; egyúttal azt is rögzíti, hogy önmagában az a körülmény, hogy valamely szabályozási változás hátrányosan érinti a beruházást vagy a befektető nyereségre vonatkozó várakozásait, nem feltétlenül jelenti az egyezmény megsértését.[51] A megállapodás 11. cikke emellett tiltja, hogy a felek a beruházások ösztönzése érdekében gyengítsék vagy csökkentsék a nemzeti környezetvédelmi jogszabályaik által biztosított védelmi szintet, míg a 12. cikk ugyanezt a logikát a munkajogi védelem területén érvényesíti.[52]

Az ESG-rendelkezések ugyanakkor egyre közvetlenebbül érinthetik magukat a külföldi befektetőket és beruházásaikat is. E tekintetben lényeges különbség mutatkozik az egyes beruházási egyezmények között. Egyes szerződésekben a fenntarthatósági és ESG-szempontok továbbra is elsősorban az állam szabályozási jogának megerősítésén, illetve a befektetőket megillető védelem értelmezési keretein keresztül érvényesülnek. Más egyezmények azonban ennél lényegesen tovább mennek, és közvetlen magatartási követelményeket fogalmaznak meg a befektetőkkel szemben. A szakirodalom a Marokkó–Nigéria BIT-et a befektetői kötelezettségek megerősítésére irányuló újabb szerződésalkotási gyakorlat egyik fontos példájaként értékeli. A megállapodás már a beruházás megvalósítását megelőzően környezeti és társadalmi hatásvizsgálati követelményeket állapít meg a 14. cikkben, míg a 18. cikk a beruházás megvalósítását követő kötelezettségek között előírja többek között a megfelelő környezetirányítási rendszer fenntartását, az emberi jogok tiszteletben tartását és az ILO alapvető munkaügyi normáival összhangban álló működést.[53] A 19. cikk ehhez vállalatirányítási

51 Hungary–Georgia BIT (2024) 3. cikk (1)–(2).
52 Hungary–Georgia BIT (2024), 11. cikk (1)–(3) és 12. cikk (1)–(4). A 11. cikk a környezetvédelmi szabályozás mellett kifejezetten utal a Párizsi Megállapodás hatékony végrehajtására, a 12. cikk pedig a ratifikált ILO-egyezmények hatékony végrehajtását is rögzíti.
53 Morocco–Nigeria BIT (2016) 14. cikk (1)–(3) és 18. cikk (1)–(4).

követelményeket kapcsol, a szerződés pedig a korrupcióval szembeni fellépést is a befektetői működés részévé teszi.[54]

A modern beruházási szerződések fenntarthatósági fordulata emellett a helyi közösségek és más, a beruházás által érintett személyek érdekeit is láthatóbbá teszi. Ezek a szereplők hagyományosan nem minősülnek a BIT jogosultjainak, a beruházások környezeti és társadalmi externáliái azonban egyre hangsúlyosabban jelennek meg az egyezmények normatív struktúrájában. Különösen szemléletes ebből a szempontból a Marokkó–Nigéria BIT 6. cikkének (3) bekezdése. A nemzeti bánásmód alkalmazásához szükséges *„hasonló körülmények"* (*like circumstances*) vizsgálatakor az egyezmény kifejezetten releváns tényezőként nevesíti a beruházás harmadik személyekre és a helyi közösségre gyakorolt hatását, továbbá annak helyi, regionális vagy országos környezeti következményeit, beleértve a beruházások kumulatív környezeti hatását is.[55] A BIT 19. cikke alapján a beruházásoknak – ahol ez indokolt – a helyi közösségekkel való kapcsolattartást szolgáló mechanizmusokat is létre kell hozniuk és fenn kell tartaniuk, a 24. cikk pedig a fogadó állam és a helyi közösség fenntartható fejlődéséhez való hozzájárulást is megjeleníti a felelős befektetői magatartás részeként.[56]

Végül az ESG-szempontok térnyerése a civil szervezetek és a magánszektor intézményi részvételének erősödésében is megfigyelhető. A Marokkó–Nigéria BIT 4. cikke alapján létrehozott közös bizottság (*Joint Committee*) feladatai között kifejezetten szerepel, hogy adott esetben kezdeményezze és fogadja a magánszektor és a civil társadalom részvételét a bizottság munkájához kapcsolódó konkrét kérdésekben.[57] Mindez arra utal, hogy az ESG-szempontok beruházási jogba történő beépülése nem pusztán új anyagi jogi normák megjelenését jelenti, hanem fokozatosan a beruházási rezsim szereplői körét és intézményi működését is szélesíti: a hagyományos befektető–állam viszony mellett egyre nagyobb jelentőséget kaphatnak a beruházások által érintett közösségek, a civil szervezetek és a magánszektor egyéb szereplőinek szempontjai is.

5.2. Az ESG-klauzulák jogi hatásai

Fentiek alapján úgy gondolom, hogy az ESG-szempontok BIT-ekbe történő beépítése két fő szempontból is jelentős.

Egyrészt ezek kifejezett szerződéses rögzítése egyértelműbb keretet teremthet az állam szabályozási mozgásterének meghatározásához, ami csökkentheti annak szükségességét, hogy a választottbíróságok a korábbi generációs BIT-ek általánosan megfogalmazott rendelkezéseiből – különösen a tisztességes és méltányos bánásmód (FET) vagy a kisajátítás tilalmára vonatkozó klauzulákból – értelmezés útján vezessék le a fogadó állam közérdekű szabályozáshoz való jogának határait.[58] Például a Magyarország–Grúzia BIT 3. cikke rögzíti többek között a környezet- és klímavédelmet mint legitim

54 Morocco–Nigeria BIT (2016), 17–19. cikkek. Lásd továbbá: Gazzini, 2017, 3–5.
55 Morocco–Nigeria BIT (2016), 6. cikk (3)(a)–(b).
56 Morocco–Nigeria BIT (2016), 19. cikk és 24. cikk (1); Gazzini, 2017, 3–5.
57 Morocco–Nigeria BIT (2016), 4 cikk (4)(c). A rendelkezés szerint a Joint Committee feladatai közé tartozik a magánszektor és a civil társadalom részvételének bevonása a bizottság munkájához kapcsolódó konkrét kérdésekben.
58 Gaukrodger, 2017, 18; 27–29.

szabályozási célt, a 11–12. cikke tiltja a környezetvédelmi és munkaügyi normák beruházásösztönzés céljából történő enyhítését.[59] A Marokkó–Nigéria BIT 13. cikkének (4) bekezdése és hasonlóan a Magyarország–Grúzia BIT 6. cikkének (5) bekezdése szerint is *„a Szerződő Felek rögzítik, hogy nem minősülnek közvetett kisajátításnak a Szerződő Fél által hozott olyan megkülönböztetésmentes intézkedések, amelyeket jogos szakpolitikai célok – mint például a közegészség védelme, szociális szolgáltatások, közoktatás, biztonság, környezetvédelem, beleértve az éghajlatváltozást, a közerkölcs védelme, szociális vagy fogyasztóvédelem, a magánélet védelme és az adatvédelem, vagy a kulturális sokszínűség előmozdítása és védelme, vagy az adók vagy más hozzájárulások vagy szankciók megfizetésének biztosítása – védelme érdekében hoztak. A jelen pontban foglaltak alól kivételt képez azon ritka eset, amikor egy intézkedés vagy intézkedéssorozat hatása a céljához képest nyilvánvalóan eltúlzottan súlyos."* Ez egy lényeges pontosítás a BIT-ek szövegezésében, a későbbiekben ennek még lesz jelentősége.

Másrészt a befektetői kötelezettségek megjelenése hozzájárulhat a hagyományos beruházásvédelmi rendszer normatív aszimmetriájának mérsékléséhez. Amennyiben ugyanis az egyezmény kizárólag az állam számára állapít meg kötelezettségeket, azok megsértésére főszabály szerint a befektető alapíthat igényt, miközben a befektető egyezménysértő magatartására az állam nem tud ugyanilyen módon hivatkozni, holott a viszontkereset (counterclaim) lehetősége adott a vonatkozó eljárási szabályok alapján.[60] A Marokkó–Nigéria BIT az ESG-szempontok tekintetében kivételesen széles körű szabályozást alakít ki, amely a környezeti és társadalmi hatásvizsgálat mellett a környezetirányítási rendszerre, az emberi jogi és munkaügyi standardokra, a korrupció elleni fellépésre, valamint a vállalatirányítás követelményeire is kiterjed.[61]

5.3. Az ESG és a beruházásvédelem konfliktusa a választottbírósági gyakorlatban

Az „ESG-klauzulák" a beruházási választottbíróságok tevékenységére is hatással lehetnek, ugyanis a beruházásvédelmi egyezményben foglalt befektetővédelmi standardokat nem elszigetelten, hanem az adott szerződés teljes normatív rendszerében kell értelmezniük és alkalmazniuk. Ennek megfelelően jelentősége lehet a szabályozáshoz való jogot rögzítő rendelkezéseknek, a közérdekű kivételeknek, a környezetvédelmi klauzuláknak, vagy akár a közvetett kisajátítás tartalmát pontosító rendelkezéseknek is. Az ESG-tartalmú rendelkezések ezért az adott egyezmény pontos szövegétől függően befolyásolhatják többek között a közvetett kisajátítás, a tisztességes és méltányos bánásmód, a befektető magatartásának, illetve – ahol annak egyezmény szerinti és joghatósági feltételei fennállnak – az állami viszontkeresetek és a kártalanítás megítélését, vagy akár a kártalanítás mértékének meghatározását is.[62]

A beruházók alapvetően kétféle érvvel reagálnak arra a kritikára, amely szerint a beruházó és állam közötti választottbíráskodás visszatartó hatást gyakorolhat az

59 A megállapodás hivatalos magyar szövegét a 2024. évi XLIV. törvény hirdette ki.
60 Gaukrodger, 2021, 8–10; 100–108.
61 Morocco–Nigeria BIT (2016), 14. és 17–19. cikkek.
62 Shao, 2021, 157–179.

államok szabályozási tevékenységére. Egyrészt, a megújulóenergia-ágazatban tevékenykedő befektetők számára az ISDS olyan jogvédelmi eszközt jelenthet, amely akkor nyújthat védelmet, ha a fogadó állam utóbb visszavonja vagy lényegesen megváltoztatja azokat a gazdasági és szabályozási ösztönzőket, amelyekre támaszkodva a beruházást megvalósították az adott államban. Ennek egyik ismert példája a holland és luxemburgi bejegyzésű *NextEra Energy Global Holdings B.V. kontra Spanyol Királyság* ügy.[63] A vállalatok jelentős beruházásokat hajtottak végre a spanyol napenergia-szektorban, bízva az állam által korábban garantált támogatásokban és gazdasági ösztönzőkben. Spanyolország később olyan energetikai reformokat és adókat vezetett be, amelyek visszamenőlegesen eltörölték vagy drasztikusan csökkentették ezeket a kedvezményeket. A befektetők a spanyol megújulóenergia-támogatási rendszer átalakításából eredő veszteségeik miatt indítottak eljárást az ICSID-nél. Az eljáró választottbíróság megállapította, hogy Spanyolország megsértette az Energia Charta Egyezmény[64] 10. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes és méltányos bánásmód (FET) követelményét, és 290,6 millió euró kártalanítás megfizetésére kötelezte Spanyolországot a megújuló energiaforrásokat érintő utólagos jogszabály-módosítások miatt.[65]

Másrészt, a jelentősebb környezeti terheléssel járó hagyományos ágazatokban – így például a bányászatban, az olaj- és gáziparban, a hulladékgazdálkodásban, valamint egyes ipari és infrastrukturális beruházások esetében – a befektetői érdekek és az állam környezetvédelmi szabályozási autonómiája közötti konfliktus kerül előtérbe. E feszültség már a korábbi választottbírósági gyakorlatban is megjelent. A *Compañía del Desarrollo de Santa Elena S.A. kontra Costa Rica*[66] ügyben a felperes egy Costa Rica-i társaság, amelynek többségi tulajdonosai amerikai befektetők voltak. A befektetők 1970-ben vásárolták meg a Santa Elena elnevezésű ingatlant azzal a céllal, hogy azt turisztikai központként és lakóparkként fejlesszék. 1978. május 5-én azonban Costa Rica kormánya kisajátítási rendeletet adott ki a területre a közeli Santa Rosa Nemzeti Park bővítése, valamint a flóra és fauna védelme (környezetvédelmi célok) érdekében. A választottbíróság abból indult ki, hogy valamely állami intézkedés üdvözlendő és társadalmilag hasznos környezetvédelmi célja önmagában nem szünteti meg az állam kártalanítási kötelezettségét, amennyiben az intézkedés kisajátításnak minősül. A döntés szerint a környezetvédelmi célból elrendelt tulajdonelvonás jogilag ugyanolyan, mint bármely más közcélú állami kisajátítás. A bíróság kötelezte Costa Ricát, hogy fizessen a felperesnek 16 millió USD-t kártalanításként.[67]

63 NextEra v. Spain (ICSID Case No. ARB/14/11).
64 Az Európai Energia Charta Konferencia Záróokmánya, az Európai Energia Charta Egyezmény, Döntések az Energia Charta Egyezmény tekintetében, valamint az Energiahatékonyságról és a kapcsolódó környezeti vonatkozásokról szóló Energia Charta Jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1999. évi XXXV. törvény.
65 Barcellos Scalco, 2019.
66 Compañia del Desarrollo de Santa Elena S.A. v. Republic of Costa Rica (ICSID Case No. ARB/96/1.)
67 Compañia del Desarrollo de Santa Elena S.A. v. Republic of Costa Rica (ICSID Case No. ARB/96/1.) 72; 107; 111.

Hasonló megközelítés alapján döntött az ICSID választottbírósága a *Tecmed kontra Mexikó* ügyben is, amelyben az állami intézkedés célja mellett annak a beruházásra gyakorolt hatását és arányosságát is vizsgálta.[68]

A spanyol Tecmed vállalat mexikói leányvállalatán (Cytrar) keresztül 1996-ban megvásárolta egy veszélyes hulladékot feldolgozó és tároló lerakó (hulladékgyűjtő) eszközeit Hermosillo városában. A működéshez szükséges környezetvédelmi engedélyt a mexikói hatóságok (INE) kezdetben megadták, és azt évente meg kellett újítani. A helyi lakosság körében azonban komoly tiltakozások és politikai elégedetlenség hullámai indultak el a hulladéklerakó közelsége miatt. Amikor az engedély 1998 novemberében lejárt, a mexikói környezetvédelmi hatóság megtagadta annak megújítását, és kötelezte a céget a lerakó bezárására. Mexikó ezt azzal indokolta, hogy a vállalat kisebb szabálytalanságokat követett el a működés során. A Tecmed választottbírósági eljárást kezdeményezett az ICSID szabályai szerint, arra hivatkozva, hogy az állam intézkedése megfosztotta a befektetését a gazdasági értékétől. A bíróság megállapította, hogy bár Mexikó formálisan nem vette el a terület tulajdonjogát (tehát nem történt közvetlen államosítás), a működési engedély megtagadása radikálisan elértéktelenítette a beruházást. Mivel a cég nem tudta folytatni a tevékenységét, ez a lépés közvetett kisajátításnak minősült.[69]

A választottbíróság az ügyben a tisztességes és méltányos bánásmód (FET) követelményét széles körben értelmezte. A FET-standard az államtól olyan kiszámítható, következetes és átlátható szabályozási környezet fenntartását követeli meg, amely lehetővé teszi a befektető számára a beruházását érintő körülmények megfelelő előrelátását. E körben kiemelt jelentőséget tulajdonított a bíróság a befektető azon jogos elvárásainak (*legitimate expectations*), amelyekre a beruházási döntés meghozatalakor és a beruházás megvalósítása során észszerűen számíthatott.[70] A döntés szerint a hatóságok reakciója (az engedély megtagadása és a teljes bezárás) nem állt arányban a Tecmed által elkövetett kisebb adminisztratív vagy működési hibákkal. A bíróság kimondta, hogy a lépés hátterében valójában nem környezetvédelmi aggályok, hanem a helyi politikai nyomás állt.[71] A választottbíróság körülbelül 5,5 millió USD kártalanítási összeg megfizetésére kötelezte Mexikót. A *Tecmed kontra Mexico* ügyben hozott döntés a nemzetközi beruházási joggyakorlat fontos hivatkozási pontja annak megítélésében, hogy az állam környezetvédelmi vagy közegészségügyi célú intézkedései mikor tekinthetők jogszerű szabályozásnak, és mikor minősülhetnek kártalanítási kötelezettséggel járó közvetett kisajátításnak.

A *Santa Elena* és a *Tecmed* ügyek jól szemléltetik azt a problémát, amelyre az újabb generációs beruházási egyezmények szabályozása részben választ kíván adni. Ahogyan láttuk ezt a már említett Marokkó–Nigéria BIT és Magyarország–Grúzia BIT esetében is, a szerződő felek egyezményeikben egyre pontosabban határozzák meg az állam

68 Tecmed v. Mexico (ICSID Case No. ARB(AF)/00/2) 121; 183–184.
69 Tecmed v. Mexico (ICSID Case No. ARB(AF)/00/2) 115–121; 122; 151.
70 Tecmed v. Mexico (ICSID Case No. ARB(AF)/00/2) 154–174.
71 Tecmed v. Mexico (ICSID Case No. ARB(AF)/00/2) 122; 127–148.

szabályozáshoz való jogának és a kisajátítás tilalmának egymáshoz való viszonyát, nagyobb teret biztosítva a legitim közérdekű intézkedések számára.[72]

A fenntarthatósági szempontok térnyerése ugyanakkor nem kizárólag az állam szabályozási autonómiájának megerősítésében jelenik meg. A fejlődés másik iránya a befektetői magatartással szemben támasztott követelmények fokozatos erősödése, ami különösen az állami viszontkeresetek szempontjából válhat jelentőssé. E tekintetben meghatározó a már korábban hivatkozott *Urbaser S.A. és más kontra Argentína* ügy.

A spanyol Urbaser vállalat és partnere részesedéssel rendelkezett egy argentin cégben (AGBA), amely ivóvíz-ellátási és csatornázási koncessziót nyert el Buenos Airesben. A 2001–2002-es súlyos argentin gazdasági és pénzügyi válság következtében Argentína olyan szükségintézkedéseket vezetett be, amelyek felborították a koncessziós szerződés pénzügyi egyensúlyát, és a beruházó csődjéhez vezettek. A beruházók 2007-ben indítottak eljárást Argentína ellen, arra hivatkozva, hogy az ország megsértette a spanyol–argentin BIT-et. Az ügy elsősorban Argentína viszontkeresete (*counterclaim*) miatt érdekes.[73] Argentína azzal védekezett, hogy a beruházó nem teljesítette a szerződésben vállalt fejlesztéseket, amivel megsértette a lakosság vízhez való hozzáférését mint emberi jogot. Ez volt az első olyan eset, amikor az ICSID eljáró választottbírósága megállapította egy állam emberi joggal kapcsolatos viszontkeresete tekintetében joghatóságát, és nem zárta ki, hogy vállalatok nemzetközi jogi kötelezettségek címzettjei lehessenek.[74] Ugyanakkor különbséget tett az emberi jogok érvényesítésére irányuló pozitív teljesítési kötelezettségek és az azok megsértésétől való tartózkodásra irányuló kötelezettségek között. A választottbíróság szerint a megfelelő vízellátás biztosítása olyan pozitív teljesítési kötelezettség, amely a nemzetközi jog alapján az államot terheli, és az ügyben nem volt megállapítható ennek megfelelő, közvetlenül a befektetőt terhelő nemzetközi jogi kötelezettség.[75] Ezzel szemben a választottbíróság nem zárta ki, hogy az emberi jogok megsértésétől való tartózkodás kötelezettsége közvetlenül magánjogi szereplőkre is vonatkozhasson.[76] A bíróság döntése szerint Argentína intézkedéseit a rendkívüli válsághelyzet indokolta, így szinte a teljes követelést elutasították, a beruházót terhelő kötelezettségek pedig tisztán szerződéses jellegűek voltak, ezért Argentína követelését is elutasították.[77]

Az Urbaser ebből a szempontból egyben a pusztán CSR-jellegű elvárások korlátaira is rámutat. Az általános vállalati társadalmi felelősségi elvek önmagukban nem feltétlenül teremtenek a befektetővel szemben közvetlenül érvényesíthető nemzetközi jogi kötelezettséget. Más lehet ugyanakkor a helyzet, ha maga a beruházásvédelmi egyezmény kifejezetten kötelező befektetői kötelezettségeket állapít meg.[78] Ezzel összefüggésben a korábban bemutatott 2025-ös tanácsadó vélemények az állami viszontkeresetek szempontjából is relevánsak lehetnek. Az azokban megerősített környezet- és

72 Compañia del Desarrollo de Santa Elena S.A. v. Republic of Costa Rica (ICSID Case No. ARB/96/1.) 72; Tecmed v. Mexico (ICSID Case No. ARB(AF)/00/2) 121–122.
73 Burger, 2020.
74 Urbaser and CABB v. Argentina (ICSID Case No. ARB/07/26) 1194–1195.
75 Urbaser and CABB v. Argentina (ICSID Case No. ARB/07/26) 1205–1210.
76 Urbaser and CABB v. Argentina (ICSID Case No. ARB/07/26) 1210; lásd továbbá 1199.
77 Urbaser and CABB v. Argentina (ICSID Case No. ARB/07/26) 1187–1212.
78 Például az Aven, az Urbaser és a Bear Creek ügyek.

klímavédelmi kötelezettségek ugyanis a jövőben olyan értelmezési hátteret biztosíthatnak – a BIT-ek rendelkezésein túl –, amelyet a választottbíróságok a viszontkeresetek elbírálása során is figyelembe vehetnek, különösen annak megítélésekor, hogy fennáll-e a beruházóval szemben érvényesíthető nemzetközi jogi kötelezettség.[79]

A befektetői felelősség és az állami viszontkeresetek fejlődése szempontjából nem csak az *Urbaser kontra Argentína*, hanem az *Aven kontra Costa Rica*[80] és a *Bear Creek Mining kontra Peru*[81] ügyek is fontosak. Igaz, hogy eltérő, de egymáshoz kapcsolódó fejlődési irányokat jelenítenek meg.

Az *Aven kontra Costa Rica* az Urbaser gondolatmenetét a környezetvédelem területén vitte tovább. A választottbíróság szerint nem fogadható el, hogy a nemzetközi szinten működő befektetők eleve mentesek legyenek a nemzetközi jogból eredő kötelezettségektől, különösen olyan, a nemzetközi közösség egészét érintő területen, mint a környezetvédelem. Bár Costa Rica viszontkeresete végül nem vezetett kártérítés megítéléséhez, az ügy jelentősége az, hogy megerősítette a viszontkereset lehetőségét a befektető környezetvédelmi kötelezettségeinek érvényesítésére, és továbbfejlesztette az Urbaser által kijelölt irányt.[82]

A *Bear Creek Mining kontra Peru* ettől eltérő szempontból releváns. Az ügyben nem klasszikus értelemben vett állami viszontkereset állt a középpontban, hanem az, hogy a befektetőnek a helyi, őslakos közösségekkel szemben tanúsított magatartása milyen jelentőséggel bírhat a jogvita és a kártérítés megítélése során. Különösen Philippe Sands részleges különvéleménye hangsúlyozta a beruházó felelősségét a projekt társadalmi elfogadottságának *(social license to operate*) megszerzésében, és a befektető közrehatása miatt a megítélt kártérítés 50%-os csökkentését tartotta volna indokoltnak.[83] A szakirodalom ezért a Bear Creek ügyet a befektetői magatartás és a helyi közösségekhez fűződő kapcsolat választottbírósági értékelésének fontos állomásaként kezeli.[84] A három ügy együttesen azt jelzi, hogy a befektető magatartása már nem kizárólag háttérkörülményként jelenhet meg a beruházási jogvitákban, hanem – eltérő jogi konstrukciókon keresztül – a befektetői felelősség és az állami igényérvényesítés szempontjából is relevanciát nyerhet.

6. Következtetések

Az új generációs BIT-ek vizsgálata jól mutatja, hogy rendelkezéseik egyik meghatározó célja annak a kockázatnak a csökkentése, hogy az ISDS korlátozza a legitim

79 Sartogo, Brierley és Suciu, 2026, 1–6.
80 Aven and others v. Costa Rica (ICSID Case No. UNCT/15/3).
81 Bear Creek Mining v. Peru (ICSID Case No. ARB/14/21).
82 Bose, 2020, 20–28, 23–26.
83 Bear Creek Mining v. Peru (ICSID Case No. ARB/14/21), Partial Dissenting Opinion of Professor Philippe Sands QC. 4–5; 38–39.
84 Marcoux és Newcombe, 2018, 653–659.

ESG-célokat szolgáló állami intézkedések érvényesítését, miközben továbbra is biztosítják a külföldi beruházások megfelelő szintű jogi védelmét.

A klasszikus nemzetközi beruházásvédelmi rendszer – amelynek középpontjában a külföldi befektetők és beruházásaik védelme állt – ennek megfelelően fokozatosan egy kiegyensúlyozottabb szabályozási rezsim irányába mozdul el. E változás egyik meghatározó eleme az állam szabályozáshoz való jogának (*right to regulate*) hangsúlyosabb elismerése.

Ezzel párhuzamosan az újabb nemzetközi beruházásvédelmi megállapodásokban, a fogadó állam jogában, valamint a választottbírói jogértelmezésben is egyre nagyobb szerepet kapnak például a fenntartható fejlődéshez, a környezet- és klímavédelemhez, az emberi jogokhoz, a korrupcióellenességhez, a felelős vállalatirányításhoz és más közérdekű célokhoz kapcsolódó rendelkezések, továbbá – bár továbbra sem általánosan – megjelennek a közvetlenül a befektetőkre vonatkozó kötelezettségek is.[85] Ezekben a BIT-ekben megjelenő, ESG-hez kapcsolódó befektetői kötelezettségek nem feltétlenül maradnak pusztán deklaratív jellegűek, egy beruházási jogvita során az állami viszontkeresetek és általában a befektetői felelősség jogi megítélésében is szerepet kaphatnak. Mindez a beruházásvédelem fokozatos újraértelmezését és egy fenntarthatósági szempontokat is integráló szabályozási modell irányába történő fejlődését jelzi.

Irodalomjegyzék

Abate, R. S. és Noriega, C. (2026) *Greening the Forum: International Arbitration as a Pathway for Enforcing ESG Standards in Climate Adaptation Commitments in Latin America* [Online]. Elérhető: https://publications.lawschool.cornell.edu/cilj/2026/04/23/greening-the-forum-international-arbitration-as-a-pathway-for-enforcing-esg-standards-in-climate-adaptation-commitments-in-latin-america/ (letöltés ideje: 2026. 05. 31.)

Barcellos Scalco, G. (2019) *Spain is ordered to pay damages of EUR 290.6 million in NextEra renewable energy case* [Online]. Elérhető: https://www.iisd.org/itn/2019/09/19/spain-is-ordered-to-pay-damages-of-eur-290-6-million-in-nextera-renewable-energy-case-gabriela-barcellos-scalco/ (letöltés ideje: 2026. 03. 01.)

Bernasconi-Osterwalder, N. és Brewin, S. (2020) *Terminating a Bilateral Investment Treaty* [Online]. Elérhető: https://www.iisd.org/system/files/publications/terminating-treaty-best-practices-en.pdf (letöltés ideje: 2026. 06. 03.); https://www.iisd.org/itn/en/2023/07/01/india-sends-termination-notices-to-68-countries-with-a-request-to-renegotiate/ (letöltés ideje: 2026. 07. 03.)

Bihari, E. (2023) 'Új ICSID szabályok a hatékonyság és átláthatóság jegyében' *Közjavak*, 9/4, 28–31.

Bose, D (2020) *David R Aven v Costa Rica: The Confluence of Corporations* [Online]. Elérhető: https://doi.org/10.1093/icsidreview/siaa010 (letöltés ideje: 2026. 05. 22.)

Brierley, J. A. és Suciu, R. (2026) *ESG as the New Weapon in International Arbitration* [Online]. Elérhető: https://www.akingump.com/en/insights/articles/esg-as-the-new-weapon-in-international-arbitration (letöltés ideje: 2026. 05. 22.)

85 Choudhury, 2025, 19.

Bueno, N. Yilmaz-Vastardis, A. és Ngueuleu Djeuga, I. (2023) *Investor Human Rights and Environmental Obligations: The Need to Redesign Corporate Social Responsibility Clauses* [Online]. Elérhető: https://ssrn.com/abstract=4530414 (letöltés ideje: 2026. 06. 03.)

Burger, S. (2020) *Urbaser v Argentina Arbitration* [Online]. Elérhető: https://opil.ouplaw.com/display/10.1093/law-epil/9780199231690/law-9780199231690-e2262 (letöltés ideje: 2026. 08. 17.)

Choudhury, B. (2025) *International Investment Law and Sustainable Development - Friend or Foe*? [Online]. Elérhető: https://ssrn.com/abstract=5687562 (letöltés ideje: 2026. 07. 10.)

De Brabandere, E. (2021) *The 2019 Dutch Model Bilateral Investment Treaty: Navigating the Turbulent Ocean of Investment Treaty Reform* [Online]. Elérhető: https://doi.org/10.1093/icsidreview/siab014 (letöltés ideje: 2026. 02. 11.)

Gaukrodger, D. (2017) *The Balance between Investor Protection and the Right to Regulate in Investment Treaties: A Scoping Paper*. [Online]. Elérhető: DOI.10.1787/82786801-en (letöltés ideje: 2026. 04. 05.)

Gaukrodger, D. (2021) *Business Responsibilities and Investment Treaties* [Online]. Elérhető: DOI.10.1787/4a6f4f17-en (letöltés ideje: 2026. 04. 05.)

Gazzini, T. (2017) *The 2016 Morocco–Nigeria BIT: An Important Contribution to the Reform of Investment Treaties* [Online]. Elérhető: https://www.iisd.org/system/files/publications/iisd-itn-september-2017-english.pdf (letöltés ideje: 2026. 08. 03.)

Hajdu, G. (2022) *A beruházó és az állam közötti vitarendezési (ISDS) eljárás és annak aktuális kritikái*, Szeged: Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.

Johnson, L. és Volkov, O. (2013) *Investor-State Contracts, Host-State "Commitments" and the Myth of Stability in International Law* [Online]. Elérhető: https://scholarship.law.columbia.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1172&context=sustainable_investment_staffpubs (letöltés ideje: 2026. 08. 05.)

Kriebaum, U. (2022) *International Investment Law and Sustainable Development* [Online]. Elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4298374 (letöltés: 2025. 11. 16.) 1–38.

Lavranos, N. (2020) *The Changing Ecosystem of Dutch BITs* [Online]. Elérhető: https://doi.org/10.1093/arbint/aiaa009 (letöltés ideje: 2026. 02. 11.)

Marcoux, J. M. és Newcombe, A. (2018) *Bear Creek Mining Corporation v Republic of Peru: Two Sides of a 'Social License' to Operate* [Online]. Elérhető: DOI:10.1093/icsidreview/siy020 (letöltés ideje: 2026. 05. 28.)

Mbengue, M. M. és Schacherer, S. (2017) *The 'Africanization' of International Investment Law: The Pan-African Investment Code and the Reform of the International Investment Regime* [Online]. Elérhető: https://ink.library.smu.edu.sg/sol_research/3945/ (letöltés ideje: 2026. 08. 03.)

Nagy, Cs. I. (2020) 'There is Nothing in a Caterpillar That Tells You It Is Going to Be a Butterfly: Proposal for a Reconceptualization of International Investment Protection Law' *Georgetown Journal of International Law*, 51/4, 897–917.

Polanco, R. (2014) *Is There a Life for Latin American Countries After Denouncing the ICSID Convention?, Transnational Dispute Management* [Online]. Elérhető: www.transnational-dispute-management.com/article.asp?key=2037 (letöltés ideje: 2025. 12. 12.)

Rutherford, A. (2026) 'Investor Obligations in International Investment Agreements' in Rutherford, A. (szerk.) *Corporate Responsibility and Accountability in Business Law*. London: Routledge, 141–167.

Sándor, L. (2016) 'Emberi jogok a beruházásvédelem rendszerében', *Európai Jog*, 16/3, 1–10.

Sartogo, A. Brierley, J. és Suciu, R. (2026) *ESG as the New Weapon in International Arbitration. International Arbitration Perspectives* [Online]. Elérhető: https://www.akingump.com/en/insights/articles/esg-as-the-new-weapon-in-international-arbitration (letöltés ideje: 2026. 05. 22.)

Schill, S. W. (2020) *A Nightmare or a Noble Dream? Establishing Investor Obligations Through Treaty-Making and Treaty-Application*" [Online]. Elérhető: DOI.10.1017/bhj.2024.8 (letöltés ideje: 2026. 06. 03.)

Shao, X (2021) *Environmental and Human Rights Counterclaims in International Investment Arbitration: At the Crossroads of Domestic and International Law* [Online]. Elérhető: https://doi.org/10.1093/jiel/jgab001 (letöltés ideje: 2026. 07. 25.)

Szikora, V. (2023) 'Önkéntesből kötelező – látlelet a vállalati társadalmi felelősségvállalás térhódításáról', *Gazdaság és Jog*, 31/1–2, 32–40.

Szikora, V. (2025) 'Fenntartható vállalati működés és versenyképesség – súlypontáthelyezés az Európai Unióban', *Fontes*, 11/1–2, 27–34.

UNCTAD (2022) *The International Investment Treaty Regime and Climate Action* [Online]. Elérhető: https://unctad.org/system/files/official-document/diaepcbinf2022d6_en.pdf

UNCTAD (2025) *Accelerating IIA Reform Convergence: Insights from UNCTAD's IIA Reform Platform* [Online]. Elérhető: https://unctad.org/system/files/official-document/diaepcbinf2025d2_en.pdf (letöltés ideje: 2026. 05. 31.)

UNCTAD (2025) *Investment Policy Framework for Sustainable Development* [Online]. Elérhető: https://unctad.org/system/files/official-document/diaepcb2012d5_en.pdf (letöltés ideje: 2026. 05. 31.)

Wagner, J. M (2014) *Regulatory Space in International Trade Law and International Investment Law* [Online]. Elérhető: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2403959 (letöltés ideje: 2026. 08. 05.)

Zugliani, N. (2019) *Human Rights in International Investment Law: The 2016 Morocco–Nigeria Bilateral Investment Treaty* [Online]. Elérhető: DOI.10.1017/S0020589319000174 (letöltés ideje: 2026. 08. 03.)